

TÜRKÇE SÖZLÜK HAZIRLAMADA YÖNTEM SORUNLARI

*Halil İbrahim Usta**

Özet

Biri öncekinden farklı uygarlık çevrelerinde yaşamış olmalarından dolayı Türkler, VIII. yüzyıldan itibaren çeviri işi ile ciddi bir biçimde ilgilenmişlerdir. Bu yüzden, Türkçe sözlükçülüğün temel sorunlarından biri, XIX. yüzyıla kadar hep iki dilli sözlükler üzerinde yoğunlaşmış olmaktadır. XX. yüzyılın başlarında düzenlenen Türkçe sözlükler ise, iki dilli sözlükçülük geleneğinin izlerinden kurtulamamıştır. Günümüzde Türkçe sözlük hazırlayanların yaşadıkları büyük çelişkinin sebeplerinden biri de budur. Sözlükbilimi dalında Türkiye’de yapılmış olan akademik çalışmaların azlığı, bilimsel ve uluslararası değere sahip ilkelere yeterli önemin verilmemesine sebep olmaktadır. Bu yazıda Türkçe Sözlük (TDK, 2005) üzerinde bu ilkelerin uygulanmamış olmasından doğan yöntem hataları incelenmiş, örneklendirilmiştir. Türkiye Türkçesi söz varlığını yetkin bir biçimde değerlendirememek ve sürekli olarak sözlükteki maddelerin niceliği üzerinde yoğunlaşmak, hazırlayıcıların “yöntem” konusuna yeterince eğilmelerini engellemiş; Türkçe Sözlük, içindeki birçok değerlendirme ve örneklendirme hatası yüzünden işlevselliğini yitirmiştir. Oysaki sözlüklerde, “tanımlayıcı, açıklayıcı, doğrulayıcı, önerici, örneklendirici” yönlerin ağırlıkta olması gerekir. Sözlüğün hazırlanış amacı ve hedef kitlesinin netleştirilememiş olması da önemli bir etkidir.

Anahtar sözcükler: *sözlükbilim, sözlükçülük, yöntem sorunları, Türkçe Sözlük, madde başı, çağdaş Türk dili.*

* Doç.Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Резюме

Проблемы методики в турецких словарях

*В сущности тюркские народы с VIII века занимались переводческой деятельностью. Поэтому составление двуязычных словарей получило обширное распространение. Принятие тюркскими народами христианства, буддизма, манихеизма и ислама являлось причиной изменения их культурной жизни. При этом главным фактором была необходимость перевода на турецкий язык священных доктрин и законов этих религий. Лексикография, начавшая свое активное развитие в XIX веке и сохранившая эти традиции до наших дней, также взяла за основу двуязычные словари. Вопросы, связанные с подготовкой толковых словарей, остались в тени попыток по «упрощению» турецкого языка, особенно в период после образования Турецкой Республики. Недостаточная проработка словарного запаса турецкого языка, постоянное стремление к как можно большему количеству словарных статей послужило препятствием для составителей словарей при работе над «методологией»; *Türkçe Sözlük (TDK, 2005)* только лишь включает список слов в алфавитном порядке, и этот список не обладает функциональностью. Хотя согласно принципам лексикографии, словарь должен быть «функциональным, удобным, практичным, иллюстративным». С другой стороны, нечеткое предназначение словаря и цель его создания также являются важными факторами.*

Ключевые слова: лексикология, лексикография, проблемы методики, турецкий словарь, словарные статьи, современный турецкий язык.

1. Giriş

Türkçede çok eskiye uzanan bir sözlükçülük geleneğinin olduğu bilinir (*Dîvânu luğâti 't-türk*, XI. yüzyıl). Fakat bu çalışmalar çoğunlukla yabancı dillerden Türkçeye şeklinde düzenlemiş iki dilli sözlüklerdir.

Aslında Türkler, VIII. yüzyıldan itibaren hep çeviri faaliyetinin içinde bulunmuşlardır. Bu yüzden iki dilli sözlükçülük, yaygın bir çalışma alanı olmuştur. Hristiyanlık, Budizm, Maniheizm ve İslamiyet ile karşılaşmak ve bu dinleri kabul etmek, Türklerin yaşadıkları kültür çevresini sürekli olarak değiştirmelerine sebep olmuştur. Sonuç olarak da, bu dinlerin kutsal öğretilerini ve kurallarını Türkçeye çevirmek zorunluluğu doğmuştur.

XIX. yüzyılda hız kazanarak günümüze kadar devam eden sözlükçülük, aynı şekilde iki dilli sözlükler temelinde gelişmiştir. (Yavuzarslan, 2005: 186)

Türkiye’de ise, modern sözlükçülüğün kaynağı oldukça eskiye uzanmaktadır. İçindeki yabancı kaynaklı sözlerin çokluğu yüzünden, Anadolu’da gelişmiş olan Batı Türkçesi “Osmanlıca” diye adlandırılmış,

hazırlanan sözlüklerde çoğunlukla Arapça, Farsça ve diğer dillerden alıntılanan sözlere yer verilmiş, asıl Türkçe sözcükler ise çeşitli sebeplerle bu sözlüklere alınmamıştır.

XVIII. yüzyıla kadar Türkçe söz dağarcığını dikkate alan bir sözlüğe rastlanmamaktadır. Bu yüzyılda Şeyhülislâm Esat Efendi, *Lehçetü'l-luğât* (Hazırlanışı: 1725-1732; Basılışı: 1796) adlı sözlüğünde Türkçe sözcükleri temel almış; bu sözcüklerin Arapça ve Farsça karşılıklarını vermiştir. (Gökçe, 1998: 35)

XIX. yüzyılın son çeyreğinde (H. 1293 = M. 1876) Ahmet Vefik Paşa tarafından hazırlanan *Lehce-i Osmânî* adlı sözlük de Türkçe sözcükleri madde başı olarak ele alan bir eserdir. Ahmet Vefik Paşa sözlükçülüğe yeni bir bakış açısı getirerek hazırladığı *Lehce-i Osmânî*'yi iki bölüm hâlinde düzenlemiştir. İlk bölümde Arapça ve Farsça olmayan kelimeler, ikinci bölümde de Arapça ve Farsça olan *elfâz-ı Osmâniyye* sıralanmıştır. (Gökçe, 1998: 33-35)

XX. yüzyılın başında ise Batı modeli sözlükçüğü çok iyi bilen ve bunu Türkçeye uyarlayan kişi, Şemseddin Sami (Fraseri) olmuştur. Hazırladığı sözlükte madde başlarını alfabetik sıraya koymuş, hareketleri esas alan tasnifi dikkate almamış, harflere okumayı kolaylaştırıcı çeşitli işaretler eklemiş, sözcüğün türüne ait kısaltmalar koymuş, bütün Türkçe sözcükleri sözlüğe almaya gayret etmiş ve adına da *Kâmûs-ı Türki* demiştir (1899-1900). (Gökçe, 1998: 22-28; Yavuzarslan, 2005: 194, 197)

Kâmûs-ı Türki'ye kadar yazarlar, hazırladıkları çalışmalara Türkçe adını dahi verememişlerdir. Bu durum ise, sözlüklerin adeta iki dilli sözlükler olmaktan öteye geçmesini engellemiş, Cumhuriyet dönemine kadar “açıklamalı, izahlı vb” herhangi bir Türkçeden Türkçeye sözlük yazılamamıştır.

Türkçe sözlükler hazırlamadaki sorunlar, özellikle Cumhuriyet'ten sonraki dil çalışmalarında “sadeleştirme” gayretlerinin gölgesinde kalmıştır. Türk dillerine ait malzemenin (Rusya'da hazırlanmış olan sözlüklerin Türkçeye çevirileri), söz varlığının zenginleştirilmesinde yeterince kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Daha sonraki “derleme” ve “tarama” faaliyetleri sonucunda elde edilen söz varlığından (Derleme Sözlüğü, Tarama Sözlüğü) ise bu çalışmalarda verimli bir şekilde yararlanılmamıştır.

2. Sorunlar

Cumhuriyet'in kurulmasından sonra başlayan çalışmalar, yetmiş yıldan fazla sürmüş olmakla beraber hâlâ sorunlar devam etmekte, gazete ve dergilerde *Türkçe Sözlük*'ün eksiklikleri anlatılmakta ve tartışılmaktadır. Bu yazılar da gerçek sorunu görmekten ve göstermekten uzaktır. Hep eski alışkanlık (iki dilli sözlük yazma) üzerine, yabancı kelimelerin sözlüğe alınıp

alınmayacağı, imlânın nasıl olacağı, Türkçe sözlerden biri alınırken diğerinin neden alınmadığı veya madde başı ve iç maddelerin sayısı üzerinde durmaktadırlar. (Boz, 2006; Hızlan, 2006; Püsküllüoğlu, 2006; Gazetelerde...) ²

Türkiye Türkçesi söz varlığını yetkin bir biçimde değerlendirememek ve sürekli olarak sözlükteki madde başlarının niceliği üzerinde yoğunlaşmak, sözlük hazırlayıcılarının “yöntem” konusuna yeterince eğilmelerini engellemiş; *Türkçe Sözlük*, içindeki birçok değerlendirme ve örneklendirme hatası yüzünden işlevselliğini yitirmiştir. Oysaki sözlüklerde “tanımlayıcı, açıklayıcı, doğrulayıcı, önerici, örneklendirici” yönlerin ağırlıkta olması gerekir. Öte yandan sözlüğün hazırlanış amacı ve hedef kitlesinin netleştirilememiş olması da önemli bir etkidir.

Bu sorunun kaynağı, sözlükbilimi ilkelerinin uygulanmamasında aranmalı ve ona göre çözümler üretilmelidir. Bu amaçla, *Türkçe Sözlük*'te bir *yöntem* sorununun bulunduğuna dikkat çekmek isterim.

3. İlkeler

Sözlükbilimine göre öncelikle, 1) “amaç” belirlenmeli, 2) bu amaca ulaşmak için kullanılacak “dil malzemesi”nin sınırları çizilmeli, 3) bu malzemenin derleneceği “kaynaklar” belirlenmeli ve son olarak da 4) bu kaynakları kullanarak sözlüğü hazırlayacak olan sözlükbilimciler (fakat asla yalnızca dilci ve/veya edebiyatçılar değil) bir araya getirilmelidir. Burada adı geçen “amaç” sözlüğün türünü belirler, “malzeme” sözlüğün hacmini/içeriğini belirler, “kaynaklar” sözlüğün hangi zaman dilimine ait olacağını belirler, “ekip” sözlüğün kalıcı, yararlı ve eksiksiz olmasını belirler. (Розенталь, 1995; Литневская)

Ancak yukarıda çizdiğimiz bu yol, bazı kaynaklarda farklı bir sıra izlemektedir. 1) Ekip hazırlanmalı. 2) Ekip özel olarak eğitilmeli. 3) Her türden yayını takip etmeleri için fırsat, zaman, imkân ve mekân temin edilmeli. 4) Ekip bir kartotek/korpus hazırlanmalı. (Евдокимов, 2001; Буланина)

4. İnceleme Alanı

Bu yazıda, Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan *Türkçe Sözlük* (2005) inceleme alanı olarak seçilmiştir. Sözlükbilimi ilkelerinin sıkı sıkıya dikkate alınmadığı durumlarda ortaya çıkan yöntem hatalarını belirlemek,

² Bu yazıların birinde, “Sözlük Hazırlamada Seçilecek Yöntem Sorunu” diye başlık atıldıktan sonra, “Bu yöntem, çoğu kez geleneksel fişleme yöntemidir.” denilmiştir. (Boz, 2006: 29) Burada “teknik” ve “yöntem” terimlerinin birbirine karıştırıldığı görülmektedir. Halbuki bir araştırmacı, *Türk Dili* dergisinde daha önce bu konuya dikkat çekmiş; “teknik” ve “yöntem” kavramlarının temel olarak farklılıklarını göstermeye çalışmıştır: (Yılmaz, 2006: 51-54).

örneklendirmek, bundan sonra yapılacak çalışmaların bütünlenmesine bu yolla katkıda bulunmak istenmektedir.³

5.1. Sözlüğün türü: ansiklopedik, tarihsel, güncel, pratik ...

Sözlüklerin genel bir değerlendirme ile iki türe ayrıldığını biliyoruz: a) Ansiklopedik. Bu gruptaki sözlüklerde durumlar ve olaylar izah edilir, değişik durumlar hakkındaki görüşler ifade edilir. b) Filolojik. Bu gruptaki sözlüklerde ise, kelimeler açıklanır, anlamları yorumlanır. Halbuki *Türkçe Sözlük* bu iki bakış açısını bir arada ele alınca, her ikisine de yeterli özeni gösterememiş, birçok yönden eksikler ortaya çıkmıştır:

(1) **empermeabl** *Fr. imperméabl*. Yağmurluk.

(2) **kibutz** *is. İbr. kibbutz* İsrail'de ortak çalışma esaslarına göre oluşturulmuş tarımsal topluluk.

(3) **dağ**

Yukarıdaki örneklerden (1) Türkçede artık kullanılmıyor. İki dilli bir sözlükte (Fransızca-Türkçe) yer alması daha doğru olurdu. (2) ise ancak ansiklopedik bir sözlükte yer alabilir. Günlük dilde yok. krş. *Dadaist, Dadaizm, Dadacı, Dadacılık ...* (3)te ise, deyimlerle atasözleri belli bir sıra gözetilmeden alfabetik olarak iç madde yapılmış. Bu iç maddeler, ancak deyimler ve atasözleri sözlüklerinde yer alabilir. *Türkçe Sözlük* bu amaçlara uygun değil. Öyle olması isteniyorsa adı değişmelidir.

5.2. Objektif olabilmek ya da benmerkezcilik

(4) **Arap rakamları** Bugün **kullandığımız** sayıları gösteren rakamlar.

(5) **bakla** Baklagillerden, **yurdumuzun** her yerinde yetiştirilen, yeşil kabuklu ve taneli bir bitki.

Birçok yerde 1. çoğul iyelik eki kullanılarak tipik bir benmerkezcilik örneği sergilenmektedir. Üstelik bir mantık hatası da vardır. Açıklamada geçen “Bugün kullandığımız sayılar” ne demektir? Eskiden başka sayıları mı kullanıyorduk? *Sayı, sembol, rakam* ve *adlandırma* kavramları birbirine karıştırılmış.

5.3. Gündemi izleyebilmek ya da güncellik

Günlük dilde yaygın olarak kullanılmadığı hâlde bazı sözcükler “*empermeabl, mnemotekni*” madde başı yapılmış, ikili kullanıma sahip olanlardan biri yok sayılmış “*menba ~ memba; filkete ~ firnete; stepne ~ istepne*”, günlük gazete ve dergilerdeki yeni ifadelere yer verilmemiştir.

³ Burada ele alınan örneklerin bazıları, *Türkçe Sözlük*'ün daha önce yayımlanmış (1988,1998) baskılarında da bulunabilir. Biz bu yazıda, yeni baskıyı esas aldık.

(6) **Beyaz Rusya**

1993'te SSCB'nin resmen dağılmasından bu yana dünyada Beyaz Rusya diye bir yer, Beyaz Rus diye bir halk yok. Yazılı kaynaklarda **Belarus** diye geçmektedir.

(7) **Çekoslovakyalı**

1993'teki "kadife boşanma"dan sonra bu isimde bir ülke de yok. Avrupa'da artık Çek Cumhuriyeti ve Slovak Cumhuriyeti diye iki ülke var.

(8) **Tunguz**

Bu maddenin karşılığı olarak artık sıkça kullanılan **Evenki** terimine gönderme yapılmalıdır.

(9) **tıkanma is.** Tıkanmak işi. "Ekonomideki tıkanma aşılamadı."

Bu örnekteki "durağanlık" anlamı *tıkanmak* maddesine alınmamış; güncelleme yok.

5.4. Baskı öncesi kontrol

(10) **Ğ. ...2.** Sınıflama ve sıralamalarda maddelerin sırası harfle gösterildiğinde dokuzuncu maddenin başına *getirir*.

Cümlelerin bağlamına göre *getirilir* şeklinde olması gerekir.

(11) **lort is.** *İng. lord* 1. İngiltere'de babadan oğla ... geçen...

Türkçede sözcük eğer özel bir anlam ifade ediyor veya özel bir görevle kullanılıyorsa, dar ünlü düşürülmeden söylenir, yazılır. Örnek: *gönlüme* dert oldu – Kitabı *Gönül'e* verdim. Bu maddedeki ifade de "... babadan oğula ... geçen" şeklinde düzeltilmeli.

(12) **No bk.** Nu

Bu madde başında açıklama yok, gönderme var. Fakat *Türkçe Sözlük*'te **Nu** diye bir madde yok. Kısaltmalar bölümünde de böyle bir kısaltma yok. krş. **kaykıla kaykıla**.

6.1. Madde başı, iç madde**6.1.1. Yanlış maddeler**

(13) **çırılçiplak sf.** Çırılçiplak: "*Hasta binlerle, bakan yok; diriler çırılçiplak ...*" – M. A. Ersoy

Vezin gereği **çırılçiplak** sözünün ikinci hecesi düşürülmüş(13). Bu örneğe dayanılarak madde başı yazılırsa, Türkçe biçimbilgisine aykırı davranılmış ve bir dil olayı örtülmüş olur. *Türkçe Sözlük* bilgiyi "saklayıcı" değil, "yayıcı" olmalıdır.

(14) **iç itme(k)**

İtmek fiili sözlükte **(-i)** ile gösterilmiştir; demek ki geçişlidir ve nesne alır. Halbuki bu türetmede(14) **iç** sözü ek almamıştır. Böylece Türkçe biçimbilgisine aykırı bir türetme yaygınlaştırılmış olmaktadır. krş. **zerk etmek**.

(15) **bakla çiçeği** *is. bot.* Sarımtırak eflatuna çalan beyaz renkte bir bitki.

Hem sarıya benzeyen eflatun renginde olacak, hem de bitki!? Aslında böyle bir bitkinin mevcut olmadığının tanığı TDK yayını bir kitap: (Baytop, 1994)

(16) **odun özü** Bitkiye destek olan, besi suyunu taşıyan, odunda bulunan katı maddelerden her biri.

(17) **öz odun** Olgunlaşan ağaç gövdesinin öze yakın bölümü.

Bu iki maddedeki (16, 17) yanlışlığı anlamak için **odun** maddesinin tanımına bakmak lazım: “Yakılmak için kesilmiş, parçalanmış ağaç.” Halbuki **odun özü** ve **öz odun** maddelerinde canlı bir organizmadan bahsedilmektedir. Canlı bir varlık için, onun canlılık özelliğini yitirdikten sonraki hâline bakılarak terim türetilmiştir. Terim türetilirken yanlışlık yapılmışsa *Türkçe Sözlük* de bunu sürdürecektir midir?

(18) **değişim** *is. biy.* Doğada ve toplumda nitelikle ilgili değişmelerin yavaş yavaş değil, birdenbire olması, bir şeyin ortam ve şartlarını bulduğunda birdenbire nitelik değiştirmesi, mutasyon.

Türkçede çatı eklerinin belli bir mantık sırası vardır. Çünkü bu ekler, cümledeki özne ve nesnenin durumunu belirler; bazen de kalıplaşarak çatı olma görevlerini kaybederler. Fakat, bir dilde karşılıklı yapılması öngörülen fiilin aynı zamanda dönüşlü olabilmesi (18), insan tabiatı bakımından imkânsızdır. krş. **kavuşunum, *görüşünüm, *bakışınım ...*

6.1.2. Gereksiz maddeler

(*) **baş, yaşam, yangın**

(*) işareti ile gösterilmiş örnek maddelerin içinde **baş, yaşam** ve **yangın** sözcüklerinden türemiş onlarca isim tamlaması madde başı yapılmış. Eğer her iki sözcük de asıl anlamındaysa, birleşik yazılmıyorsa ve kalıplaşma yoksa, madde başı yapılmamalıdır; hatta iç madde bile olamaz. krş. **geç saatler**.

(19) **çepel**

(20) **çepelleme(k)**

(21) **çepellenme(k)**

(22) **farımak**

(23) **kubaşma(k)**

Yukarıdaki örneklerdeki gibi birçok madde başı Türkçe kökten gelip gelmediği araştırılmadan, herhangi bir örnek cümle bulunmadan / üretilmeden, halk ağzından aktarma olduğu için tutunma şansının yüksek olduğu düşünülerek sözlüğe alınmış.

6.1.3. Bozuk / hatalı maddeler

(24) **kazıkazan**

Hemen **kazık** maddesinden sonra geldiği için **kazı-mak** fiilinin emir biçimi olduğu anlaşılabilir. **kazı-mak** maddesinde iç madde olmalıydı. Türkçe dilbilgisinin işleyiş kuralları, yeni bir madde kazanalım derken, yanlış değerlendirmeye sebep olacak bir hâl almış.

(25) **uluslararasıcı**

(26) **uluslararasıcılık**

İyelik eki üçüncü tekil **-I** üzerine yapım eki geldiğinde, bu ses düşürülerek söyleyiş kolaylaştırılır: *halkbilimi* > *halkbilimci*; *dilbilimi* > *dilbilimci* vb. Eğer bu ek ünlü ile biten bir sözcüğe eklenmiş olan **-sI** ise ve düşme şartları sağlanmamışsa, türetilen sözcüğün söylenişi zorlaşır, az kullanılır hâle gelir.

6.1.4. Madde içi yetersiz bağlantı

(27) **sürümek** ... 5. ... “...yani Meclisin seçilmesine kadar sürer.”

Örnek olarak alınan cümlede (27) **sürü-** değil, **sür-** fiili vardır.

(28) **döviz** 1. Ülkeler arası ödemelerde kullanılacak para, çek, poliçe vb. her türlü ödeme aracı. 2. *ekonomi* Yabancı ülke parası. 3. Propaganda, tanıtma amacıyla üzeri yazılmış bez veya karton.

Sözlükte “**döviz kaçırmak** yurt dışına izinsiz döviz çıkarmak.” maddesindeki “döviz”in (28)deki hangi anlama ait olduğu açık değildir.

6.1.5. Maddeler arası yetersiz bağlantı

(29) **çalma** 1. Çalmak işi. ... 2. Hırsızlık, sirket. 3.4. ... 5... 6...

(30) **çalmak** 1. Başkasının malını gizlice almak, hırsızlık etmek, aşırmaq. 2. Vurarak veya sürterek ses çıkarmak.

(29, 30) örneklerinde sıralama aynı olmalıydı. **çalma** maddesinde 2. sırada bulunan “hırsızlık” anlamı, **çalmak** maddesinde 1. sırada yer almaktadır.

(31) **dadaşlık** *is.* Dadaş olma durumu.

dadaş maddesinde 1., 2. ve 3. sırada açıklamalar var. (31)deki madde başının, “dadaş” sözündeki üç kullanımdan hangisine ait olduğu anlaşılmıyor.

(32) **enginleşme(k)** Engin bir durum almak.

(32) örneğindeki açıklamada *engin* sözünün anlamı, **engin(I)** ve **engin(II)** maddelerinden hangisine aittir? Bu maddelerin her ikisinin de ikişer anlamı var. Seçim okuyucuya bırakılıyor. Üstelik örnek cümle de yok.

6.2. Yanlış etimoloji

Bazı örneklerde kaynakların yeterince özenle kullanılmadığı anlaşılmaktadır:

(33) **aborjin** *is. İng. aborgines* Avustralya yerlisi.

(33)teki madde başının kökeni **aborigine** biçiminde gösterilmelidir.

(34) **beraat** *is. Ar. berā’at huk.* Aklanma.

Bunun aslı Arapça **berā’et** olarak düzeltilmelidir. Aksi takdirde, “fazilet, meziyet, olgunluk, iyilik, güzellik” anlamına gelen Arapça **berā’at** ile karışabilir.

(35) **kazaska** *is. (kaza’ska) Rus. 1.* Kaynağı Kafkasya olan ve hızlı oynanan bir halk dansı. **2.** Bu dansın müziği.

Rusça kaynaklarda ses veya anlam bakımından buna benzeyen başka bir söze rastlanmadı.

Bazı maddelerde ise Türkçenin tarihi gelişimi göz önünde tutulmalı, sözcüklerin kullanımına dikkate edilmelidir:

(36) **acımak (I), acımak (II), acımak (III)**

Türkçe Sözlük’te üç **acımak** maddesi olmasına karşın bunlardan türediğini varsaymak durumunda bulunduğumuz yalnızca bir **acı** maddesi var. Bu çelişkili durumu anlayabilmek için krş. **açı-** (Древнетюркский словарь, 1977: 4b)

(37) **biniş 1.** Binme işi veya biçimi. **2.** Üniversite öğretim üyelerinin giydikleri cübbe.

Köken bakımından ikisi de aynı sözcük olamaz. **biniş (I)** , **biniş (II)** diye ayrılmalı.

(38) **çırpmak 4.** Bir şeyin ucundan bir parça kesmek: *Ağacın dallarını çırpmak.*

Bu maddede (38) verilen açıklama yazılı kaynaklarda geçmemiş olsa gerek ki bir yazardan alınmış örnek yok. *Derleme Sözlüğünde* de bu anlamı

ile yok. Üstelik fiil için verilen örnek, bir söz öbeğidir; örnekte çekimli bir fiil olmalıdır.

(39) **Oğan** öz. is. Tanrı.

Türk dili tarihine ait kaynak eser ve sözlükleri daha özenli kullanmak gerekiyor. Yeni yayınlarda bu söz düzeltilmiş: **Uğan**.

(40) **sürünmek**

sür- fiilinin dönüşlü hâli **sür-ü-n-** ile **sürü-** fiilinin dönüşlü hâli **sürü-n-** aynı maddede toplanmış. **sürün-** (I) ve **sürün-(II)** diye ayrı madde başı yapılmalı.

(41) **uğru** (II) Ön veya yan: "Evlerinin uğru bakla / Al beni koynunda sakla."- Halk türküsü.

(42) **uğur** (III) Ön veya yan: "Evlerinin uğru bakla / Al beni koynunda sakla"- Halk türküsü.

Bu iki madde 2030 ve 2031. sayfalarda aynı açıklama ve aynı örnekle verilmiş: Aynı sözcük iki farklı yerde ve değişik biçimlerde alınarak madde başı yapılırca, kökenbilgisi bakımından okuyucular yanıltılmış oluyor. Sözlük, kuşkuya düşürücü değil, uyumlaştırıcı olmalıdır.

(43) **yanmak**

Bu madde de, "**yanmak** (I) Yanmak, tutuşmak, yakılmak...vb", "**yanmak** (II) : Dönmek, geri dönmek." diye iki madde başı olarak ayrılmalıdır. Yoksa bu hâliyle, **yanmak** (II)den türemiş olan **yanılmak**, **yansı**, **yankı**, **yanar döner** maddelerinin kökeni de **yanmak** "Yakılmak, tutuşmak, yanmak" maddesi olarak algılanıyor; kökenbilgisi açısından tamamen yanlış bir yönlendirmedir.

(44) **yazıcı 1. 2...3...4.**

Kâtip anlamındaki **yazıcı** (yazı+cı) şeklinde ayrılabilirken, **printer** yerine önerilen **yazıcı** (yaz+ıcı) şeklinde analiz edilebilir. Bu madde **yazıcı** (I) **1.** Orduda yazı işleri ile uğraşan er veya erbaş. **2.** *sinema* Bir filmin yazılarını hazırlayan, yazıcı cihazı kullanan kimse. **3.** Yazar. ve **yazıcı** (II) **4.** Bilgisayarda hazırlanan metnin yazılı sayfa hâlinde dökümünü veren araç. diye ayrı maddeler olarak sözlüğe alınmalıdır.

6.3. Tanımlama /Açıklama

6.3.1. Yanlış açıklama / tanımlama

(45) **katmerli yalan** Üst üste söylenmiş yalanlar.

Halbuki aynı sayfada **katmerli** maddesinde buna uygun bir açıklama yok. Bu maddenin açıklamasında doğru olarak " 3. sf. Çok fazla olan, aşırı." denilmiş. Doğru açıklama, "aşırı yalan" şeklinde olmalıdır.

(46) **Katolik**. ...**2.** Hristiyanlığın **mezheplerinden** biri.

(47) **Katoliklik** Hz. İsa'nın Aziz Petrus'a aktardığı yetkilerin mirasçısı olan papayı dinî başkan olarak tanıyan Hristiyan **mezhebi**.

(46)daki 2 numaralı açıklama hem gereksiz hem yanlış. Çünkü (47)de doğrusu var .

(48) **bulaşık** ... **5. mec.** Yapışkan, sulu: *Bulaşık adam*.

(49) **bulaşık adam** Yolsuz, uygunsuz işler yapan, sataşma alışkanlığı olan kimse.

Bir maddede verilen açıklama (48), aynı sözcüğün kullanıldığı diğer bir maddede (49) reddedilmiş. Hangi açıklamayı doğru kabul etmek gerekir?

(50) **karı** 1. Bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş, refika, zevce. 2. *kaba konuşmada* Kadın. 3. *hlk.* Yaşlı, ihtiyar.

karı maddesinin 3. sıradaki anlamı *hlk.* kısaltması ile gösterilmiş, fakat *Derleme Sözlüğü*nde yok.

(51) **çıkmaq** ...**42.** Yükselmek, artmak: *Fiyatlar çıktı*. **43.** Artırmak, fiyatı yükseltmek.

Aynı fiil için açıklama yaparken birinde *yalın* çatıyı (**artmak**) diğerinde *ettirgen* çatıyı (**artırmak**) kullanmak dilin tabiatına aykırıdır.

(52) **Türkçe 1.** Genel Türk dili. ...**2.** Türkiye Türkçesi.

Gerçekten, “Genel Türk dili” diye bir kavram var mı acaba? “*Genel İngiliz dili, genel Rus dili, genel Arap dili*” diye terimler de olabilir mi? Yoksa, “genel Türk dili” diye bir madde de olmaz.

(53) **denetici** **3. den.** Su altındaki bir aleti uzaktan yöneten makine.

Bu maddede iki mantık hatası gözlemleniyor: **a)** İnsan tarafından kullanılmazsa, bir makine işlevsel olamaz. **b)** Öte yandan **makine** aleti değil, **alet** makineyi yönetmeye yardımcı olur.

(54) **elma** ~ **elmanın yarısı o, yarısı bu** bir elmanın yarısı o, yarısı bu.

Deyimlerin orijinal yapısı değiştirilemez; ilk hâliyle kalıplaşmışlardır. Bu örnekte de yanlışlıklar var: **a)** Böyle bir deyim yok! Bu yüzden örnek cümlesi de yok. **b)** Doğru kullanımı: “*Bir elmanın iki yarısı gibiler!*” **c)** Açıklama, maddenin aynısı tekrarlanarak yapılmış yani açıklama yok!

(55) **ekşi 1.** Sirke veya limon tadında olan. **2.** Bu tadı veren şey.

Açıklama yanlış. Çünkü **ekşi** olan diğer yiyecekler (elma, erik, kiraz, vişne) göz önünde bulundurulduğunda bunların sirke ve limon tadında olmadığı görülür. Kaldı ki, *Türkçe Sözlük*'te **ekşi elma** ve **ekşi kiraz** diye maddeler de var.

(56) **gelmek** ... 31. Biriyle birlikte gitmek. *Ben İstanbul'a gidiyorum, benimle gelir misiniz?*

Bu maddede örnekten hareket edilerek verilen açıklama yanlıştır. Çünkü örnekte ile edatı varken anlam elbette biriyle şeklinde oluşacaktır. Yoksa **gelmek** fiilinin **gitmek** anlamı yoktur.

(57) **getirmek** ... 4. İleri sürmek: *Örnek getirmek.*

Örnekten hareket edilince bu anlama ulaşılması doğaldır. Halbuki **getirmek** fiilinin **ileri sürmek** anlamı yoktur. Üstelik örnek de bir cümle değil, söz öbeğidir. Çekimli fiil içermesi gerekmez mi?

(58) **eroın** ... **eroın kullanmak** eroını sıvı veya toz hâlinde vücuda zerk yoluyla almak,...

Toz hâlindeki eroın vücuda zerk edilemez. İfade yanlış.

6.3.2. Eksik açıklama / tanımlama

Maddeler, kelime türü olarak değerlendirilirken bakış açısı geniş tutulmamış; dar bir açıdan bakılmış. Örnek: **keçi sakal** sf. fakat **spot alım** is. İki de tamlama fakat türleri farklı. **kılavuz** is. denilmiş; fakat **kılavuz kaptan** tamlamasında sıfat görevinde. krş. **sümük doku**, **sünger doku**, **gelin abla** vb.

(59) **tercih etmek**

Bu türden birleşik fiillerin yanına rolleri gösteren durum ekleri konulmalı: *(bir şey)i (bir şey)e* ... Örnek cümleler de buna göre seçilmeli. Üstelik TDK, kendi yayımladığı kitabı da yardımcı olarak kullanmıyor (Kahraman, 1996).

(60) **Tunguz** öz. is. Ural-Altay dil ailesinden, Doğu Sibirya'da yaşayan, avcılık ve balıkçılıkla geçinen, yarı göçebe bir topluluk.

Bu açıklamadaki bazı eksikler şöyle: **Ural-Altay** yerine yalnızca **Altay** dil ailesi denilmelidir. **Doğu Sibirya'da yaşayan** yerine **Sibirya, Kuzeydoğu Çin ve Moğolistan'da yaşayan** denilmelidir. **Tunguzca** maddesinde **Evenkice** de ayrıca içinde yazılmalıdır.

(61) **efsane** 1. Eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayalî hikâye, söylence. 2. *mecaz* Gerçeğe dayanmayan, asılsız söz, hikâye vb.

Tanım bu hâliyle eksiktir. **Masal** da yukarıdaki tanıma uyabilir. Bu türü diğerlerinden ayıran özellik (halk arasında olağanüstü durumlara inanılarak anlatılması), tanıma eklenmelidir. Bu tür maddeleri, alanın uzmanları yazmalıdır. krş. **masal**.

6.3.3. Yetersiz açıklama / tanımlama

(62) **dağarcık** ... 3. psik. Bellek.

(63) **hafıza** ... psik. Bellek.

İki madde de aynı terimle karşılanmış. “Dağarcık” ve “hafıza” aynı çağrışım alanını paylaşırlar mı?

(64) **karanlık 1.** Işığı olmayan, bütünü veya bir parçası ışıktan yoksun olan.

Bu açıklamada örnek yok, ifade yetersiz. Bir nesne ışıktan yoksun olabilir, ışığı olmayabilir, ona karanlık denilir mi?

(65) **açıcı** Açma işini yapan: *İç açıcı sözler. İştah açıcı bir yemek.*

Birinci sorun: Madde başındaki açıklama **açıcı** sözünün yerini tutamaz. İkincisi: Örnek olmasaydı, **açıcı**'nın bir meslek olduğu zannedilebilirdi. Bu hâliyle tanım yetersiz.

(66) **kalas** ... 3. sf. mec. Kaba, anlayışsız, kereste.

Kalas sözüne kereste sözü ile karşılık verilmiş!

(67) **dağıtmak** 10. mec. Kendinden geçmek.

Sözlüğün açık ve anlaşılır olması gerek. Fiilin mecazi anlamı bir deyimle açıklanmış. Üstelik örnek cümle de yok. Dilci olmayanlar bunu nasıl çözümleyecek?

6.3.4. Bozuk açıklama / tanımlama

(68) **kalas**3. sf. Kaba, anlayışsız, kereste.

Bir sözlük yazarı açıklama yaparken **argo** ifadeler kullanabilir mi?

(69) **enayileşme** Enayileşmek işi veya durumu:...

Enayileşmek, bir iş olarak tanımlanamaz. krş. **geberme** Gebermek işi. Bu bir iş midir? Bir özne tarafından gerçekleştirilebilir mi, yoksa kendiliğinden veya dışarıdan etki ile mi olur?

(70) **elmacılık** Elmacı olma durumu.

Bu da bir durum değil, “iş veya meslek” olarak nitelendirilebilir.

(71) **kar** Havada beyaz ve hafif billurlar biçiminde donarak yağın su buharı.

“Donarak yağmak” gibi bir ifade, tabiatın işleyişine terstir kanımca.

(72) **dağ yürümezse, abdal yürür** büyüklük taslayan birinden bitecek bir işimiz varsa, biz onun ayağına gidip işimizi görmeliyiz.

Bu maddede birkaç sorunlu yön var: Birincisi: **bit(ecek)** fiilinin “sonuçlanmak, çıkmak, elde edilmek” gibi bir anlamı yok! Olsaydı *Türkçe Sözlük*’te olurdu. bkz. **bitmek**. İkincisi: Bu fiilin (**-den**) **bitmek** şeklinde çıkma durum ekiyle kullanılması Türkçe dilbilgisine aykırıdır. Üçüncüsü: Böyle önemli bir sözlükteki deyimimin açıklamasında, ortaokul kitaplarında görülen bir ifade kalıbı kullanılmış!

(73) **açık ... 13.** Denizin kıyından uzakça olan yeri.

Aradaki dolgu sözlerini çıkarınca “*denizin ... yeri* ” gibi bir tamlama kalıyor. İfade bozuk. Doğrusu: “*Denizin kıyısından uzakça olan yer.*”

(74) **gaddarca** Gaddara **yakıştır**, gaddara uygun.

(75) **gafilane** gaflet içinde bulunan kimseye **yakışan** biçimde.

Bu ve benzeri maddelerde, eski sözlükçülük geleneğinin ifade biçimleri kullanılmış. Ancak eskiden yalnızca olumlu olarak kullanılan “yakıştır, yakışan” sözleri yanlış olarak burada “istenmeyen” özellikler için de kullanılmış. krş. **ekremâne** Ekrem olana lâyıık, yakışacak surette. (*Kâmûs-ı Osmânî*).

6.3.5. Belirsiz açıklama / tanımlama

(76) **acı tatlı 1.** İyi kötü.

Yan anlamda kullanılan ikileme, yine yan anlamda kullanılan bir başka ikileme ile açıklanmış. krş. “**aceleyle getirmek ...2.** bir işi üstünkörü yapmak.” İç madde olan deyim, bir başka deyim ile açıklanmaya çalışılmış.

(77) **edik 1.** Yumuşak ve renkli sahtiyandan yapılmış yarım konçlu lapçın.

Türkçe bir sözü açıklarken bu kadar yabancı kelime kullanmaya gerek var mı? Bu madde açıklanmamış oluyor. *Türkçe Sözlük*’ün bazı maddeleri, dilciler tarafından dilciler için hazırlanmışa benziyor!

(78) **eklemsizler** Kolsu ayaklılardan, kavkı çenetleri arasında eklem olmayan bir sınıf.

Terimler yerine herkesin anlayabileceği kelimeler kullanılmalıydı. Bu ifadeden ne çeşit bir canlı olduğu anlaşılıyor, hatta canlı bir varlık olup olmadığı da anlaşılıyor.

(79) **keleş (II)** Kaleşnikof.

Bu maddenin ne olduğu anlaşılıyor, bu bir silah mı yoksa Rus besteci midir? *Türkçe Sözlük*’te **Kaleşnikof** maddesi de bulunmuyor. Bilinmeyen bir kelimeyi, yine bilinmeyen bir kelime ile açıklamak, ilginç bir yöntem. krş. **sten(I)** “9 mm çapında, İngiliz yapısı, hafif, kullanışı kolay bir tür makineli

tüfek.” Yine alıntı bir sözcük , üstelik o da bir tür silahın adı; **keleş (II)**’de yok, fakat **sten(I)**’de açıklama var.

6.3.6. Gereksiz açıklama / tanımlama

(80) **mizan 1.** Terazî. **2.** Tartı, ölçü aleti.

İki açıklama da birbirine oldukça yakın.

(81) **engizisyon 1.** ... **2.** ... cezalandırma yöntemi. “*O eski engizisyonlar...*” – H. R. Gürpınar.

İkinci sıradaki açıklama, örnek cümlede gerçekleşmiş olan eksilti(ellipsis) fark edilmediği için yeni bir anlam olarak algılanmış: *engizisyon mahkemeleri = engizisyonlar*. Bu maddeye yalnızca bir açıklama yapılabilir.

6.4. Örneklendirme

6.4.1. Yetersiz örneklendirme

(82) **çıkacak** **2.** Boy ölçülecek kimse. “Ona çıkacak kimse yoktur.”

Cümlelerin kaynağı yok. Halk ağzında mı geçiyor? Mecazi anlamda mı kullanılmış? Bütün bunların dışında **karşı çık-** birleşik fiilinde oluşan eksilti(ellipsis) dikkate alınmamış.

(83) **ehlileştirilmek** Evcilleştirilmek: “Elektrik ışığı, ehlileştirilmiş yıldırımlardan başka nedir?”

Örnek uygun değil. *Ehlileştirmek*, eve ve insana alışmış, kendisinden yararlanan hayvan ya da evde yetiştirilen bitkiler için kullanılır, ancak yıldırımın evcilleştirilmesi düşünülemez.

(84) **gafil** Aymaz. “Ben gafil bir kız değilim.”

Açıklama çok zayıf. Örnek çok basit. Anlamı açıklıkla ortaya koyacak bir örnek gereklidir.

6.4.2. Gereksiz / yararsız örneklendirme

(85) **Beyaz Rus 1.**... “Bütün Beyaz Rus kadınlarından *tiksiniyorum.*” – E.İ. Benice.

Böyle bir örneğin verilmesindeki amaç nedir? Ülkeler arasında düşmanlığı körüklemeyi mi bu?

(86) **gâvur** **1.** Müslüman olmayan kimse: *Onca yıl gurbetin kahrını, gâvurun ağzının kokusunu çekmiştik.*

krş. **gâvur eziyeti, gâvur icadı, gâvur inadı, Moskof gâvuru.** Benzer örneklerle ne amaçlanmıştır?

(87) **kaçamak (I) 1.** Hoş görülmeyen bir şeyi ara sıra yapma.

(88) **kaçamak yapmak** hoş görülme-yen şeyi gizlice ara sıra yapmak.

İnsanların arada sırada kendilerine zaman ayırması, işten güçten fırsat bulunca bir çay içmeye gitmesi, alışverişe çıkması, bir arkadaşla buluşup dertleşmesi, kısaca söylemek gerekirse, kaçamak yapması “hoş görülme-yen” bir davranış biçimi midir? Açıklama yanlış ve olumsuz davranış kazandırmaya yöneliktir.

6.5. Anlam sırası karışık

(89) **ben (I), ben (II), ben(III)**

maddeleri doğru bir biçimde tasnif edilmiş. Ancak bu tasnifte, sözcüklerin kullanım, önem ve çağrışım sıraları dikkate alınmamış. Sıralama **ben(III), ben(I), ben(II)** şeklinde olmalıydı. krş. **bot(I) bot(II)** ve **biz(I), biz(II), biz(III)**.

(90) **bağır 1.** Göğüs. ... **2.** Ok yayı ve dağda orta bölüm. **3. anat.** Ciğer, bağırsak vb. Vücut boşluklarında bulunan organların ortak adı, ahş.

Bu maddede sözcüğün kullanım, önem ve çağrışım bakımından sıralanması 1,3,2 şeklinde olmalıdır.

(91) **endişe is. 1.** Düşünce. **2.** Tasa, kaygı. **3.** Kuşku. **4.** Korku.

Asıl anlamı “düşünmek, tefekkür” olmakla birlikte bugün yaygın olarak kullanılmaz. Açıklamaların 2., 3., ve 4. olarak sıralanması yeterli olacaktır. Bu hâliyle kalması isteniyorsa “düşünce” anlamının önüne *esk.* kısaltması da konulmalıdır.

(92) **ıçkici is. 1.** İçki yapan veya satan kimse. **2. sf.** Ayyaş. ...

Kullanım sıklığı dikkate alındığında ilk akla gelen anlam, 2. sırada bulunmaktadır.

(93) **kaçak 1.** Bağlı bulunduğu yerden veya yasadan kaçan, uzaklaşan: **2.** Yasaca yapılması yasak olan veya yapılması için gerekli izin alınmayan: **3.** Yasaca belirtilmiş gerekli gümrük ve vergileri ödenmeden bir yere sokulan veya bir yerden çıkarılan: **4.** Bir kaptan, bir borudan sızan gaz veya sıvı, bir telden kaçan akım: **5.** Gizlice kaçırılmış olan mal veya madde: **6.** Yasalara, kurallara uymayarak, gizlice:

Bu sıralamada, 2. ve 3. anlamlar birbirine çok yakın sözlerle ifade edilmiştir; bu maddeler birleştirilebilir. 4. anlam da, eksilti sonucu oluşmuş özel bir kullanımdır. Buna göre sıralama: (1.) - (2.,3.) - (5.) - (4.) - (6.) şeklinde olmalıdır.

7. Türkçe dilbilgisine aykırılık

7.1. Sesbilgisi açısından

(94) **mnemotekni** Birtakım alıştırma ve çağrışımlardan yararlanarak belleği geliştirme yöntemi.

İlk hecede **mn**, Türkçede telaffuz edilemez. Bu sözcüğün terim olduğu anlaşılıyor. *Türkçe Sözlük*'te madde olarak yer verilmeden önce bir karşılık bulunmalıydı.

7.2. Anlambilgisi açısından

(95) **delişmen 1**. Zıppır.

Kökü bilinen Türkçe bir söz yerine muhtemelen yansıma kökten gelişmiş (Zülfikar, 1995: 690), kök anlamı konuşucular tarafından bilinmeyen bir sözle, üstelik tek bir sözcükle açıklamak, sözlükçülük ilkelerine aykırıdır.

7.3. Biçimbilgisi açısından

(96) **polargı,**

polarıcı,

polarma(k)

polarma düzlemi (**Polarılmış** ışıpta...),

polaroit (1. Geçirdiği ışığı **polaran** saydam yaprak.)

İngilizcede **polarize**, Fransızcada **polariser** şeklinde fiil olan sözcükten etkilenilmiş, isim kökü **polar** fiil olarak kullanılmıştır. Oysaki Türkçede isim köklerine gelerek fiil yapan ekler (kan-a-, yaş-a-; hasta-la-n-) olmadan bir sözü fiil olarak kullanmak mümkün değildir. Bu örneklerin Türkçe dilbilgisi açısından analizini yapacak bir yöntem elimizde yoktur.

7.4. Sözdizimi açısından

(97) **spot satım,**

stop valf,

stor kapak.

Bu örneklerin dilbilgisinde nasıl tasnif edilecekleri bir sorundur. Bunlar ne tür bir tamlamadır? İsim tamlaması mı, sıfat tamlaması mı, takısız tamlama mı? Türkçe sözlerin başında sıfat olarak kullanılan böyle tuhaf alıntılar sözlükte madde başı yapmak, bu türden “sakat” kullanımları özendirilmekten başka bir işe yaramaz. krş. **süper star**.

9. Sonuç

Bu yazıda üzerinde durulan konular, kanımızca, sözlük hazırlamada göz önünde tutulması gereken ilkelerin tam olarak uygulanmamasından ileri gelmektedir. Ayrıca, *Türkçe Sözlük* için bilgisayar ortamında oluşturulmuş özel bir “korpus”un bulunmaması da bunda etkilidir. Eser seçiminde bütün dönemleri, türleri kapsayacak şekilde geniş bir bakış açısına ihtiyaç vardır. Öte yandan “güncel” tarama yapılması, kaçınılmaz bir zorunluluktur. Sözlüğü hazırlamada hangi yöntemin kullanılacağı belirlendikten sonra, ne tür sözlükler yazılacağına, bunların hedef kitlesinin kimler olacağına uzmanların da görüşü alınarak ihtiyaca göre karar verilmelidir.

Elbette ki bu hazırlıkların bilimsel temelini oluşturmak için öncelikle, üniversitelerde sözlükbiliminin uzmanlık alanı olarak yerleştirilmesi, lisans üstü programların açılması gerekmektedir. Bu çalışmalar sırasında da, sözlükçülükte epey mesafe katetmiş olan yurt dışındaki kurumlar ile ortak çalışmalar yapılmalı, onların deneyimleri paylaşılmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKSAN, Doğan. (1998). "Türklerde Sözlükçülük, Bugün Türkiye'de Sözlük", *Kebikeç* (6), 115-118.
- BAYTOP, Turhan. (1994). *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- BOZ, Erdoğan. (2006). "Sözlük ve Sözlükçülük Sorunu", *Türkçenin Çağdaş Sorunları* içinde, İstanbul: Divan Yayınları, 9-46.
- Derleme Sözlüğü (I-XII)* (1963-1982). Ankara: TDK.
- GÖKÇE, Aziz .(1998). *Türkiye Türkçesinin Tarihî Sözlükleri*. Ankara: Kebikeç Yayınları.
- HIZLAN, Doğan. (2006). "TDK'dan XIV. Louis Yöntemi", *Hürriyet*, 13 Temmuz.
- KAHRAMAN, Tahir. (1996). *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*. Ankara: TDK.
- PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali. (2006). "TDK, sözlük, CHP", *Cumhuriyet*, 20 Nisan.
- STEIN, Heidi. (1990). "Lexicographie", *Handbuch der türkischen Sprachwissenschaft*, Teil I, Wiesbaden.
- Tarama Sözlüğü (I-VIII)* (1963-1977). Ankara: TDK.
- Türkçe Sözlük*. (2005). Ankara: TDK, XX + 2244 s.(10. Baskı).
- YAVUZARSLAN, Paşa. (2005). "Türk Sözlükçülük Geleneği Açısından Osmanlı Dönemi Sözlükleri ve Şemseddin Sâmî'nin Kâmûs-ı Türkî'si", *DTCF Dergisi* 44(2), 185-202.
- YILMAZ, Hikmet. (2006). "Yöntem ve Teknik Kavramları", *Türk Dili* (649), 51-54.
- ZÜLFİKAR, Hamza. (1995). *Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler*. Ankara: TDK.
- АГАНИН, Р. А. (1978). "Турецкая лексикография в СССР (1917-1977)", *Советская Тюркология* (3).
- АГАНИН, Р. А. (1979). "Турецкие словари в СССР", *Переводная и учебная лексикография*, Москва, 343-358.
- БАСКАКОВ, А. Н. (1958). "О некоторых типах турецких словарей", *Лексикографический сборник* (3), Москва: Академия наук СССР Институт языкознания.
- БУЛАНИНА, Татьяна Владимировна, "Сквоз жизнь языка просматривается время" ("Dimitri Bulanin" уауіневі уоіетісісі Т. V.

Bulanina ile röportaj) Санкт-Петербург. (<http://www.journalists.spb.ru/publish/magazine/life/>)

Древнетюркский словарь (1977). Москва: АН СССР, Институт языкознания.

ЕВДОКИМОВ Д.О. (2001). *О некоторых проблемах современной английской лексикографии* (курсовая работа). Пятигорск. (<http://forstudent.msk.ru/7/24885.htm>)

ЛИТНЕВСКАЯ Е. И. *Русский язык: краткий теоретический курс для школьников* (<http://learning-russian.gramota.ru/book/litnevskaya.html?part3.htm>)

РОЗЕНТАЛЬ, Д. Э. (1995) “Лексикография”. *Современный Русский Язык* içinde. Москва. 161-173 (http://teneta.rinet.ru/rus/le/lexica_or_leksikografia.htm)

Тюркская лексикология и лексикография (1971). Москва: Академия наук СССР Институт языкознания.

Gazetelerde:

“Türkçe sözlükte “off-line”, *Hürriyet (Kültür Sanat)*, 17 Mart 2006.

“TDK’ya ‘şişirme’ eleştirisi!”, *Milliyet*, 23 Nisan 2006.

“Dilde tartışma sürüyor”, *Hürriyet (Ankara)*, 21 Temmuz 2006.